

Департамент освіти і науки, молоді та спорту Закарпатської ОДА
Державний вищий навчальний заклад
«Ужгородський національний університет»
Факультет суспільних наук
Факультет міжнародних економічних відносин
ГО «Асоціація політологів та міжнародників УжНУ»
НДІ політичної регіоналістики УжНУ

УКРАЇНА І ЦЕНТРАЛЬНА ЄВРОПА: ІСТОРІЯ, ПОЛІТИКА, КУЛЬТУРА

**МАТЕРІАЛИ
VI МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«ФОРМАТ РОЗВИТКУ ВІДНОСИН УКРАЇНИ ТА КРАЇН
ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ У КОНТЕКСТІ ВПЛИВУ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ,
ВИБОРЧИХ ПРОЦЕСІВ, ПРАВ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН
ТА ПАНДЕМІЇ COVID – 19»**

**м. Ужгород
24 вересня 2021 року**

ОРГКОМІТЕТ

Юрій ОСТАПЕЦЬ, доктор політичних наук, декан факультету суспільних наук, ДВНЗ «Ужгородський національний університет» – голова оргкомітету

Ірина САВЧЕНКО, заступник начальника управління – начальник відділу молодіжної політики та національно-патріотичного виховання департаменту освіти і науки, молоді та спорту Закарпатської ОДА – співголова оргкомітету

Володимир ГИРЯ, кандидат історичних наук, заступник декана факультету суспільних наук, ДВНЗ «Ужгородський національний університет» – співголова оргкомітету

Олександр БЕРТОЛОН, заступник голови правління ГО «Асоціація випускників політологів та міжнародників УжНУ» – співголова оргкомітету

Маріан ТОКАР, доктор наук з державного управління, професор кафедри політології і державного управління факультету суспільних наук, директор НДІ політичної регіоналістики УжНУ – член оргкомітету

Олексій ШАФРАНЬОШ, кандидат політичних наук, начальник відділу зв'язків з громадськістю, ДВНЗ «Ужгородський національний університет» – член оргкомітету

Катерина КЛОПОТАР, студентка спеціальності «Початкова освіта», голова студради факультету суспільних наук, ДВНЗ «Ужгородський національний університет» – член оргкомітету

Ольвія ПАВЛЕЙ, студентка спеціальності «Політологія», голова студентського наукового товариства факультету суспільних наук, ДВНЗ «Ужгородський національний університет» – член оргкомітету

Україна і Центральна Європа: історія, політика, культура. Матеріали VI міжнародної науково-практичної конференції «Формат розвитку відносин України та країн Центральної Європи у контексті впливу гібридної війни, виборчих процесів, прав національних меншин та пандемії Covid-19» / Відповідальні за випуск: В. І. Гиря., М. М. Вегеш. Ужгород: ТОВ "РІК-У", 2021. 396 с.

До наукового збірника увійшли матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Формат розвитку відносин України та країн Центральної Європи у контексті впливу гібридної війни, виборчих процесів, прав національних меншин та пандемії Covid – 19», співорганізаторами якої виступили кафедра політології і державного управління ДВНЗ «Ужгородський національний університет», фонд «Scire» (Варшава, Польща), Інститут Центральної Європи (Люблін, Польща) та ГО «Асоціація випускників політологів та міжнародників Ужгородського національного університету». Видання розраховане на широкий читацький загал.

Друкується за рішенням Вченої ради факультету суспільних наук
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
Протокол №2 від 17 вересня 2021 року.

ISBN 978-617-8046-15-6

© Державний вищий навчальний заклад
«Ужгородський національний університет», 2021

©ТОВ "РІК-У", 2021

ЗМІСТ

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНІ ВИКЛИКИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Мирослава Лендьел РЕАГУВАННЯ НА ВИКЛИКИ ПАНДЕМІЇ COVID 19 ЯК ІНДИКАТОР РЕГІОНАЛЬНОЇ СТІЙКОСТІ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ.....	9
Микола Палінчак, Діана Стеблак РЕЛІГІЙНІ ОРГАНІЗАЦІЇ США ТА ПАНДЕМІЯ COVID–19: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ.....	15
Василь Бушенко, Орестлава Сидорчук ПАНДЕМІЯ ЯК ЕКЗОГЕННИЙ ЧИННИК НЕЛІНІЙНОСТІ ПРОЦЕСІВ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ В ДЕРЖАВАХ ВИШЕГРАДСЬКОЇ ГРУПИ.....	18
Артем Синюченко ВПЛИВ COVID–19 НА ПОСИЛЕННЯ ПРОЦЕСІВ ПРЕКАРИЗАЦІЇ В СВІТІ ТА КРАЇНАХ ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ.....	20
Марья Нестерова ОСВІТА В ПОДОЛАННІ СОЦІО-КУЛЬТУРНИХ ВИКЛИКІВ ПАНДЕМІЇ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД	23
Ольга Завадська СУСПІЛЬСТВО РИЗИКУ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ: НЕОЧІКУВАНІ ЗАГРОЗИ	25
Юрій Шипович, Юрій Продан ДІЯЛЬНІСТЬ ТА СПІВПРАЦЯ РУСИНСЬКОГО КУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО КЛУБУ З ІНШИМИ ГРОМАДСЬКИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID–19	27
Діана Шігімага ЗАГОСТРЕННЯ ПРОБЛЕМ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ І ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID–19.....	33
Руслана Кривенкова СОЦІО-КУЛЬТУРНІ НАСЛІДКИ ПАНДЕМІЇ COVID–19 В ТУРИСТИЧНІЙ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ: ДЕРЖАВНОУПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ	36
Антон Радько КАМПАНІЯ ЗАХОДІВ БОРОТЬБИ ВЛАДИ УКРАЇНИ З ПАНДЕМІЄЮ COVID–19 У 2020 РОЦІ: ЕФЕКТИВНІСТЬ, НАСЛІДКИ, РЕЗУЛЬТАТИ.....	40
Анна-Ангеліна Поп ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ДЕТЕРМІНАНТ ВИНИКНЕННЯ ТРИВОЖНОСТІ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ	54
Олександр Мушинка РОМСЬКА ГРОМАДА СЛОВАЧЧИНИ В КОНТЕКСТІ ПАНДЕМІЇ COVID–19.....	58

Петро Габрин ПРОБЛЕМИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ РОМІВ ЗАКАРПАТТЯ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19.....	64
Mária Košperová АСПЕКТИ ВИРІШЕННЯ СУЧАСНИХ ПРОБЛЕМ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ, ІНФОРМАЦІЙНИХ ВОЄН І ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ.....	68
Ігор Тодоров ПРОТИДІЯ РОСІЙСЬКІЙ АГРЕСІЇ З БОКУ УКРАЇНСЬКИХ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ В КРАЇНАХ ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ	71
Ганна Валєнса СТРАТЕГІЇ МИРОТВОРЧОСТІ ТА ЗАЛАГОДЖЕННЯ КОНФЛІКТІВ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УКРАЇНІ	77
Ростислав Балабан УКРАЇНА ЯК БЕЗПЕКОВИЙ МАЙДАН ЄВРОПИ	80
Віктор Петрінко ЗОВНІШНЯ ГЕОПОЛІТИКА США В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	84
Іван Барчій ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШОЇ УЧАСТІ УКРАЇНИ У РАМКАХ МІЖНАРОДНОГО РЕГІОНАЛЬНОГО ФОРМАТУ – СХІДНОГО ФЛАНГУ НАТО – «ПОЛЬЩА – РУМУНІЯ – ТУРЕЧЧИНА»	93
Іван Мотрунич ЗБІЛЬШЕННЯ ЧИСЕЛЬНОСТІ ЗБРОЙНИХ СИЛ І ВІЙСЬКОВИХ ВИТРАТ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА ЯК ВІДПОВІДЬ НА ГІБРИДНУ ВІЙНУ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ	96
Дем'ян Шевко АКТУАЛЬНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ КОНЦЕПЦІЇ СТРАТЕГІЧНИХ НАРАТИВІВ У ДОСЛІДЖЕННІ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ	103
Олексій Шафраньош ФЕЙК-НЬЮЗ І НОВИЙ ПРОСТІР ДЛЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ МАНІПУЛЯЦІЙ: ЦЕНТРАЛЬНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ КОНТЕКСТ	108
Стеллас Асланов, Андрій Гавей ЕТНОПОЛІТИЧНИЙ КОНФЛІКТ НА СХОДІ УКРАЇНИ ЯК НАСЛІДОК РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕТНОНАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ	112
Ганна Сасин ДЕФІНІЦІЯ «РЕВОЛЮЦІЇ» У ІСТОРИЧНІЙ РЕТРОСПЕКТИВІ.....	115
Radoslava Brhlíková IMAGE OF THE ENEMY IN 21ST CENTURY (ОБРАЗ ВОРОГА В ХХІ СТОЛІТТІ).....	120

Олександр Бертолон ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ ЗАГОСТРЕННЯ УКРАЇНСЬКО-УГОРСЬКИХ ВІДНОСИН У КОНТЕКСТІ ВИБОРІВ ДО ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У 2020 РОЦІ	125
Наталія Мудрак ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРАКТИКА РЕГУЛЮВАННЯ ОФШОРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КРАЇНАХ ЄС.....	130
Василь Дудкевич РЕАЛІЗАЦІЯ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРАКТИК В УКРАЇНІ	133
Łukasz Lewkowicz POLAND AND UKRAINE IN COOPERATION INITIATIVES IN CENTRAL EUROPE	137
Ігор Вегеш, Маріанна Колодій КОНЦЕПТ ТОЛЕРАНТНОСТІ В КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ	145
Василь Кухта ОСОБЛИВОСТІ ДЕМОКРАТИЧНОГО ТРАНЗИТУ КРАЇН ТРОПІЧНОЇ АФРИКИ	148
Микола Вегеш, Володимир Гиря, Ірина Люба Горват ЧЕХОСЛОВАЧЧИНА, РУМУНІЯ І КАРПАТСЬКА УКРАЇНА ПІД ЧАС ЦЕНТРАЛЬНОЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПОЛІТИЧНОЇ КРИЗИ НАПЕРЕДОДНІ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ.....	150
ПОЛІТИКА, ПАРТІЇ І ВИБОРИ У ЗМІСТІ СУЧАСНИХ ДЕМОКРАТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ	
Анатолій Романюк ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО ПОЛІТИЧНОГО ПРОЦЕСУ ТА ЙОГО ВЗАЄМОВІДНОСИНИ ІЗ НАЦІОНАЛЬНИМ	168
Юрій Остапець МЕРЕЖЕВІ (ДІДЖИТАЛ) ПАРТІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ ПАРТОГЕНЕЗІ: ЩО ДАЛІ ЧЕКАЄ НА УКРАЇНСЬКУ ПАРТІЙНУ СИСТЕМУ?.....	173
Володимир Дербак ВИБОРИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ 2019 р.: ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ ТРЕНДІВ.....	179
Анатолій Ключкович ПОПУЛІЗМ У СЛОВАЦЬКІЙ ПОЛІТИЦІ: ФОРМИ ПРОЯВУ І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ	182
Михайло Москалюк РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ МІСЦЕВИХ ВИБОРІВ 2020 р. В УКРАЇНІ (НА ПРИКЛАДІ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ).....	186

Валерій Бортніков, Сергій Байрак УКРАЇНА НА ШЛЯХУ ДО ЄС	188
Анастасія Лендель НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ У ПІВНІЧНІЙ МАКЕДОНІЇ ЯК ФАКТОР ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	191
Вікторія Бокоч РЕЛІГІЙНИЙ ЧИННИК У ВИБОРЧИХ КАМПАНІЯХ В УКРАЇНІ: ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНИЙ ТА МІСЦЕВИЙ РІВНІ	196
Михайло Зан ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИКО-ПАРТІЙНОГО ПРЕДСТАВНИЦТВА ЛІДЕРІВ РУСИНСЬКОЇ ГРОМАДСЬКОСТІ ЗАКАРПАТТЯ У КОНТЕКСТІ ПРОВЕДЕННЯ МІСЦЕВИХ ВИБОРІВ 2020 року	199
Микола Вегеш, Микола Палінчак БІЛЯ ДЖЕРЕЛ ПОЛІТИЧНОЇ НАУКИ В УЖГОРОДСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ (1990–2021)	208
Володимир Піпаш НАЦІОНАЛ-КОМУНІСТИ ТА НАЦІОНАЛЬНО ОРІЄНТОВАНІ КОМУНІСТИ В УКРАЇНІ (60-ті – 80-ті рр. ХХ ст.)	241
Олег Филік РАМКИ ТА ВИЯВИ ДЕФЕКТІВ І КРИТИКИ ПОЛІТИКИ МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛІЗМУ В ЄВРОПІ	249
Олег Вольський ЛОГІКА, СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ТА ДЕФЕКТИ РОЗВИТКУ І ЧИННОГО СТАНУ ВИБОРЧИХ СИСТЕМ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ПОЛЬЩІ	252
ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ: ПРОЦЕСИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКИХ ВІДНОСИН	
Петро Петровський СУЧАСНА ПАРАДИГМА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ	258
Маріан Токар, Ганна Кумар ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКА ВЗАЄМОДІЯ ІНСТИТУЦІЙ ДЕРЖАВИ І ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	261
Надія Кічера ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНСТИТУТІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ	266
Аліна Кречко, Вадим Яночко, Павло Чурей НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	270

Роксолана Попадич, Стефанія Файбиш, Григорій Чобаль, Юліанна Лендел КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ У ПУБЛІЧНІЙ ВЛАДІ.....	275
Крістіна Карапетян, Мірелла Грицан СУЧАСНА СИСТЕМА ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ.....	278
Олександра Боднар, Яна Волошенюк, Наталія Красілинець, Віктор Пилипчук ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІНСЬКИХ КАДРІВ.....	280
Лілія Атнажева ВПРОВАДЖЕННЯ ЗМІН ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ГРОМАД: СТАБІЛЬНА ПОСЛІДОВНІСТЬ, АДАПТИВНІСТЬ ЧИ ХАОТИЧНІСТЬ?.....	284
Маріан Токар, Кристина Червеняк ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ В УПРАВЛІНСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ГРОМАДИ.....	287
Володимир Попович СТАНОВЛЕННЯ НОВОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	289
Вікторія Велика, Інна Кукуль, Наталія Куцина, Каріна Павкевич ДО АКТУАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ.....	292
Микола Вегеш, Анна Чаварга ДО ПИТАННЯ ПРО СТАНОВЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ У КАРПАТСЬКІЙ УКРАЇНІ	294

ОСВІТА, НАУКА, КУЛЬТУРА І РЕЛІГІЯ ЯК ФАКТОР ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Марія Кухта, Ангеліна Довбак, Ірина Голубєва ПРОДУКТИВНІСТЬ І РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ ЯК КРИТЕРІЇ ЯКОСТІ СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ	310
Світлана Ісаєвич МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД У СИСТЕМІ ОХОРОНИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ОСОБИСТОСТІ.....	314
Микола Вегеш, Володимир Гиря, Василь Марчук СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ, КУЛЬТУРНЕ І ПОЛІТИЧНЕ СТАНОВИЩЕ УКРАЇНЦІВ РУМУНІЇ НА СТОРІНКАХ ЧАСОПІСУ «РОЗБУДОВА НАЦІЇ».....	316
Марія Кухта, Габрієла Сабов ПЕДАГОГІЧНІ МОТИВИ ЛІТЕРАТУРНОЇ СПАДЩИНИ АВГУСТИНА ВОЛОШИНА (20 – 30-і рр. ХХ ст.).....	321
Любов Маляр, Аліна Панющик ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ОЛЕКСАНДРА МАРКУША	324

Іванна Чейпеш

ДИДАКТИЧНІ ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНИХ ДІАЛОГІЧНИХ
УМІНЬ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ 327

Михайло Белень

«У СИВИНІ МОЇ БЕСКИДИ – ПРАДАВНИЙ КРАЙ ЕТНОКУЛЬТУР» 330

Роман Мегела

ДЕРЖАВНО-ЦЕРКОВНІ ВІДНОСИНИ В ЧЕСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ:
ПРИНЦИПИ ВЗАЄМОДІЇ В СФЕРІ ОСВІТИ..... 344

Шандор Фйольдварі — Sándor Földvári

УКРАЇНА В ЄВРОПІ: ПРО ІСТОРИЧНІ КОРЕНІ СВОЄРІДНОСТІ
УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ (ПАМ'ЯТІ АКАДЕМІКА Я. Д. ІСАЄВИЧА) 346

Володимир Піпаш

ВІДРОДЖЕННЯ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ: ПОДІЇ НА ВЕРЕЦЬКОМУ
ПЕРЕВАЛІ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ БЕРЕЗНЯ 1939 р..... 351

Микола Вегеш, Володимир Гиря

ДОКУМЕНТОЗНАВСТВО КАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ 358

Володимир Басараб

ІДЕЇ МИТРОПОЛИТА АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО ЩОДО РОЗБУДОВИ
УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ 372

НА ДОПОМОГУ ВИКЛАДАЧУ ПОЛІТОЛОГІЇ

Микола Вегеш, Ганна Сасин

ПОЛІТИЧНА НАУКА: ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТА ЕВОЛЮЦІЯ..... 376

Микола Вегеш, Михайло Зан, Юрій Остапець

ДО ПИТАННЯ ПРО МЕТОДИКУ НАПИСАННЯ НАУКОВИХ ПУБЛІКАЦІЙ
ТА КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ СТУДЕНТІВ-ПОЛІТОЛОГІВ 385

ОСВІТА, НАУКА, КУЛЬТУРА І РЕЛІГІЯ ЯК ФАКТОР ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Марія Кухта, Ангеліна Довбак, Ірина Голубєва

ПРОДУКТИВНІСТЬ І РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ ЯК КРИТЕРІЇ ЯКОСТІ СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

В аналітичній доповіді ЮНЕСКО «Сталий розвиток після 2015 року» зазначено, що в нову інформаційну епоху саме вища освіта має стати основоположним елементом у напрямі прогресу, а інновації у різних сферах суспільної діяльності мають містити в собі високий динамізм, швидку зміну знань, інформації, технологій.

Закон України «Про вищу освіту», а також національні освітні програми наголошують на недопущенні зниження якості освіти, падінні рівня знань, моральному старінні методик і технологій навчання. Суспільне консенсусне розуміння того, що освіта – це один із основних чинників цивілізаційного економічного розвитку держави, дає сьогодні поштовх до системного реформування національної вищої школи, адекватної модернізації та інтеграції до європейського економічного, культурного, інформаційного простору.

У цьому напрямі зосереджені пошуки багатьох вітчизняних вчених щодо вибору оптимальної моделі навчання, з-поміж яких чільне місце посідає продуктивне навчання.

Продуктивною в сучасній педагогічній теорії вважається модель формування життєвої компетенції, основу якої складають провідні ідеї екзистенційної філософії (Н. Адлер, Е. Еріксон, В. Франкл, Е. Фромм), психології (Л. Виготський, А. Маслоу, С. Рубінштейн, Б. Теплов). Зазначена модель, на думку розробників, покликана сприяти життєвому самовираженню й самоствердженню особистості з допомогою набутих соціальних якостей, розумових здібностей, практичних умінь, сили характеру, вольових зусиль тощо [3, с. 8].

І. Підласий, у працях якого чи не вперше в Україні знаходимо термін «продуктивна педагогіка», визначає продуктивне навчання таким чином: «Продуктивність – означає необхідність, дієвість, міцність, постійну актуальність, сформованість на належному рівні знань та вмінь» [9, с. 203]. Це визначення певною мірою співпадає з концепцією моделі життєвої компетенції, як і в цілому з компетентнісним підходом до навчання, який на сьогодні визнається пріоритетним.

Крім того, в дослідженнях І.Підласого знаходимо класифікацію педагогічних технологій, одну з яких він називає «продуктивна педагогіка». У його працях визначені дві головні причини, які сприяли виникненню понять «продукт», «продуктивне навчання», «продуктивна педагогіка» в контексті результатів освітнього процесу.

По-перше, тільки з їх допомогою можливо пояснити умови та чинники, що впливають на створення педагогічного продукту, визначеної кількості та якості,

описати його в об'єктивних параметрах, створити технологію продуктивного навчання.

По-друге, в ринкових умовах люди дивляться на навчання й виховання з прагматичної точки зору, бажаючи і вимагаючи продуктивної освіти, тобто такої, від якої можливо отримати реальну та швидку користь [9, с. 352]. При цьому педагогічний продукт визначається як створена в навчально-виховному процесі цілісна система знань, умінь і навичок, вихованості кожної окремої людини, що характеризує особистісну спрямованість навчання.

Зі сказаного випливає, що поняття «продуктивна модель навчання» не слід ототожнювати з різними освітніми методиками й технологіями. Їх велика кількість вказує на постійний інтерес вчених і практиків до проблеми якості освітнього процесу і досягнення очікуваних позитивних результатів через пошук найбільш прийнятних форм і методів. Продуктивне навчання відрізняється від відомих традиційних методів і форм навчання тим, що до процесу навчально-пізнавальної діяльності додаються завдання, що потребують від суб'єктів створення власного значущого продукту на підставі знань, якими вони володіють [6, с. 14].

Відмінність від традиційного навчання полягає в наступному:

- відсутність традиційних атрибутів масової школи: уроків, оцінок, сидіння в класі);
- включення практичної діяльності у зміст індивідуального навчання;
- практична діяльність на робочому місці;
- консультативний характер діяльності викладача [1, с. 24].

А. Вербицький, інтерпретуючи суть поняття «продуктивне навчання», ототожнює його з поняттям «активне навчання», яке представляє собою перехід від строго регламентованих, програмованих форм і методів організації навчального процесу до розвивальних, проблемних, дослідницьких, пошукових, що в кінцевому результаті забезпечує народження пізнавальних мотивів та інтересів, умов для творчості в навчанні [8].

В узагальненому вигляді продуктивне навчання – це освітній процес, що призводить до розвитку ролі особистості в соціумі одночасно зі змінами в самому соціумі. Цей процес реалізується у вигляді маршруту, орієнтованого на одержання продукту в ситуаціях реального життя за допомогою групового освітнього досвіду, набуття та осмислення якого полегшується участю педагогів [5].

Ю. Єр'омін та А. Рубцов у визначенні терміну «продуктивне навчання» виходять зі змісту продуктивної та непродуктивної пізнавальної діяльності. Вони акцентують увагу на відмінностях механізму їх регуляції, доводячи, що репродуктивна діяльність характеризується так званою «зовнішньою» регуляцією, коли задається мета, результат і готовий зразок виконання завдання [4]. Натомість у продуктивній пізнавальній діяльності провідним є механізм саморегуляції та рефлексивної самооцінки. Результатом включення саморегуляції та рефлексії є вільне усвідомлення суб'єктом мети, результату і способів навчальної діяльності. Важливим є висновок науковців: результатом продуктивної навчально-пізнавальної діяльності є не готові знання, а

індивідуальні новоутворення, які зумовлюються розвитком особистісних якостей, реалізацією особистісного потенціалу [4].

У межах дослідження теми слід з'ясувати суть ряду суміжних наукових понять: продуктивне мислення, продуктивні методи навчання, продуктивна стратегія освіти, стратегія активного навчання, продуктивна і непродуктивна пізнавальна діяльність, продуктивна педагогіка.

Практикою з'ясовано, що продуктивне мислення розвивається в процесі розв'язування нестандартних завдання, пошуку нових підходів до стандартних завдань та самостійного дослідження навколишнього світу [2, с. 10]. Методологічні засади продуктивної освіти вимагають розуміння того факту, що і загальноосвітня, і вища школа орієнтовані на трансляцію знань, відчужених від учня й студента. Заучування й відтворення залишаються основним механізмом системи. Але знання, що мають здатність старіти, важко назвати продуктом освіти. Вони, як правило, залежать від постійно змінного контексту і весь час реконструюються. В такій ситуації випускники в своєму професійному рості будуть постійно відставати від розвитку суспільства, культури, виробництва. А сам розвиток знань, розвиток суспільства та культури не будуть сприймати критично й аналітично. У цьому розумінні середня освіта повинна обов'язково мати прикладний характер, орієнтуватися на досвід застосування, а її теоретична або інформаційна частина повинна відігравати допоміжну роль, виходячи з прикладних завдань [7].

Мета продуктивного навчання полягає в перетворенні пізнавальної діяльності у процес особистісного росту, в форму самостійного мислення, прийняття самостійних рішень в конкретних ситуаціях і різних сферах життя; забезпечувати рефлексію пізнавальної діяльності і спів ставляти її із власними й соціальними потребами й інтересами, з цінностями культури; вміти оцінювати результати власної діяльності [7].

Концепція продуктивної освіти передбачає перегляд традиційно усталених педагогічних шаблонів, які базуються на знаннево-предметній моделі, які в сукупності складають академічну модель освіти. У зв'язку з суспільними й культурними змінами академічна модель потребує нагальної корекції відносно механізмів розвитку індивідуальності учня й студента в навчально-виховному процесі, особливо таких їхніх якостей, як ініціативність і суб'єктність, які поки що не затребувані традиційною системою освіти [7].

Концепція ґрунтується на принципах взаємодії, співпраці, підтримки, допомоги, визнання студента як активного суб'єкта взаємодії. У зв'язку з цим концепція передбачає зміни відносно діяльності педагога, форм співпраці, умов взаємодії тощо. Продуктивне навчання забезпечує різноманітний життєвий досвід:

- практичної діяльності в соціумі;
- відкритого діалогу, обговорення конкретних проектних рішень на паритетних засадах з викладачем;
- самостійне вирішення власних проблем;

-дискусій в студентській групі, завдяки чому формується здатність розуміти власні й чужі проблеми, готовність допомогти у самовизначенні або реалізації ідей;

-розуміння завдань освіти через власну діяльність, осмислення власної діяльності та життєвих цілей, усвідомлення власної компетентності [7, с.12].

Завдяки зазначеним позиціям продуктивне навчання здатне перетворити невстигаючих студентів в доволі успішних і наполегливих у досягненні власних завдань освіти. Секрет успіху полягає в тому, що забезпечується самореалізація, а норма стандартної оцінки для всіх і кожного перестає бути актуальною.

Розробники проектів продуктивного навчання наголошують на важливості соціального контексту освіти, відзначаючи наступні аспекти:

1. У промисловості більшості країн різко змінюються пріоритети, виникають нові галузі, відповідні технології. Освітні заклади не встигають реагувати на ці зміни. Тому важливо сформувані в студента установку на мобільність та ініціативність, розширюючи його досвід продуктивної творчої, а не просто стандартної навчальної діяльності.

2. У наш час різко змінюються соціально затребувані професії, тому студент повинен вчитися не чужого досвіду десятилітньої давності, а набувати досвіду самоосвіти для майбутнього.

3. Відбувається швидке старіння знань, навчальні програми відстають від реальних суспільних потреб. Щоб інноваційна інформація була включена в систему освіти, необхідно приблизно 5 років. Цей розрив – причина спаду інтересу до навчання і низька мотивація.

4. У минулому навчальний заклад, а точніше викладач був єдиним джерелом інформації. У наш час з'явилися технічні можливості здобуття потрібної інформації самостійним шляхом. Тому природно, що студент повинен стати суб'єктом педагогічного процесу, а не залишатися пасивним об'єктом.

5. Вищі навчальні заклади потребують яскравих особистостей викладачів, успішних менеджерів власного життя, щоб бути прикладом для життєвого сценарію студентам, не скуті щоденними бюрократичними вимогами і звітами про те, чого від них вимагає система. Пріоритетами мають стати креативні методи і форми роботи, стимулююче освітнє середовище [1, с. 43].

1. Александрова Е.А. Структура учебного плана продуктивного образования в берлинских школах. *Школьные технологии*. 2001. № 3. С. 4–16.
2. Гісь О.М. Від репродуктивного навчання до продуктивного мислення. *Обдарована дитина*. 2012. №4. С. 10–20.
3. Єрмаков І.Г., Пузіков Д.О. Розвивати життєву компетентність. *Шкільний світ*. 2005. № 37. С. 5–13.
4. Еремін Ю.В. Продуктивный подход как фактор повышения качества профессионального иноязычного образования. URL: http://kafedraforum.narod2.ru/publikatsii/nauchnie_pedagogicheskie_issledovaniya/eremin/
5. Козлова О. І. Основні стратегії педагогічного впливу при традиційному та інноваційному підходах до навчання. Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи: Збірник наукових праць / Редкол. Л. І. Даниленко та ін. К.: Логос, 2000. С. 239–245.
6. Наконечнюк В.В. Групова навчальна діяльність—інструмент продуктивного навчання. *Педагогічна майстерність*. 2011. № 4(4). С. 11–16.

7. Организация продуктивного образования: содержание и формы, размышления и рекомендации / Автор-сост. Крылова Н. Б. М., 2008. 158 с.
8. Педагогика: Учеб. пособие / Слостенин В. А., Исаев И. Ф., Мищенко И. А., Шиянов Е. Н. М.: Школа-Пресс, 2000. 512 с.
9. Подласый И.П. Продуктивная педагогика: книга для учителя. М.: Народное образование, 2003. 495 с.